

Naxçıvan teatrının zərrin tacı

Baharın güllü-çiçəkli günlərindən birində, qədim Naxçıvan diyarında, indiki Babək rayonunun Nəhrəm kəndində bu dünyaya bir qızçıq göz açdı. Atası – dövrün sayılıb-seçilən ziyalılarından olan Mirzə Bağır Əliyev və anası – o dövrdə barmaqla sayılan yerli savadlı qadınlardan biri kimi tanınan Əfşan xanım körpənin gələcək gözəlliyini hiss edib qızlarının adını Zərrintac qoydular. Sonradan isə onu əzizləyib “Zəroş” deyə çağırırdıqlarından hamı onu bu adla tanıdı.

Ailəsinin Naxçıvan şəhərinə köçməsilə əlaqədar orta təhsilini burada davam etdirən Zəroşda yavaş-yavaş teatra qarşı bir maraq oyanır. Buna səbəb məktəbə gedib-gələrkən yolu üstündə rastlaşdığı müxtəlif adlı, rəngarəng afişalar, 1941-ci ildə isə rəfiqələri ilə birlikdə Naxçıvan Dövlət Dram Teatrında C.Cabbarlının “Oqtay Eloğlu” tamaşasına baxması olur.

O zaman Naxçıvan Şəhər Pionerlər Evinə tar dərnəyinin üzvü olan Zəroş bir gün eşidir ki, Gəncədən Naxçıvan Teatrına gələn rejissor və aktyor İbrahim Həməzəyev burada yeni bir dərnək – dram dərnəyi yaradıb. Həmin dərnəyə dəyişilmək arzusunu atasına bildirəndə o, qəti etiraz edir. Artıq formal olaraq tar dərnəyinə gələn Zəroş, fürsət tapan kimi keçib dram dərnəyinin məşğələlərində iştirak edir. Qızının bu hərəkətindən xəbər tutan Mirzə Bağır onun teatr sənətinə olan böyük sevgisi və qızğın marağı qarşısında sanki əriyir və etirazını geri götürür.

İbrahim Həməzəyevlə dram dərnəyindən başlanan bu tanışlıq sonra Zəroş Əliyevanın Həməzəyeva olması ilə nəticələnir. Zəroş xanım Naxçıvan Dövlət Dram Teatrında işə qəbul olunur. Bir neçə ay sözsüz, kütləvi səhnələrdə iştirak edir. Teatrda ilk sözlü rolu isə N.Vəzirovun “Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük” komediyasındakı Yetər olur. Beləcə, Yetər obrazı ilə səhnədəki sözsüz çıxışlarına “yetər” deyir. Bundan sonra bir-birinin ardınca Məryəm (S.Vurgun “Fərhad və Şirin”), Afaq (M.Hüseyn “Nizami”), Pəri (Ə.Haqqverdiyev “Pəri cadu”), Məhəbbət (M.İbrahimov “Məhəbbət”) kimi rolların öhdəsindən müvəffəqiyyətlə gələn aktrisa C.Cabbarlının 1943-cü ildə hazırlanan “Aydın” tamaşasında məharətlə ifa etdiyi Gültəkin ilə sənətində ilk böyük uğurunu qazanır.

Məhz bundan sonra istedadlı bir aktrisa kimi məşhurlaşan Zəroş Həməzəyeva C.Cabbarlının pyesləri əsasında hazırlanan bütün tamaşaların yeni quruluşlarında əsas qəhrəmanları məharətlə ifa etdi. Sitarə, Sara, Sona, Sevil, Solmaz, Almaz, Yaqt, Firəngiz obrazları sənətkarın təkmilləşməsində mühüm rol oynadı. Gözəl diksiya, aydın tələffüz, məftunedici səslə bərabər, məlahətli avaza da malik olan aktrisa 1940–50-ci illərdə teatrda tamaşaya qoyulan məşhur milli opera, operetta və musiqili komediyalarımızda özünün xanəndəlik qabiliyyətini də böyük ustalıqla təqdim edirdi. Onun ifasında dahi Üzeyir bəyin qəhrəmanları – Leyli, Əsli, Gülcührə, Gülnaz, Minnət... tamaşaçılar tərəfindən həmişə rəğbətlə qarşılanmışdır.

1948-ci ildə bağlanmaq təhlükəsilə üzləşən Füzuli Dövlət Dram Teatrını “xilas etmək” üçün bacarıqlı təşkilatçı-rəhbərə, nüfuzlu və istedadlı rejissora, tamaşaçıları cəlb edə biləcək baş rol ifaçılarına ehtiyac var idi. Respublika Mədəniyyət Nazirliyi bu vacib, məsuliyyətli və təxirəsalınmaz işin öhdəsindən gələ biləcək cütlük kimi Həməzəyevlərin üzərində dayanır. Naxçıvan Dövlət Dram Teatrının direktoru və baş rejissoru, həmçinin aparıcı aktyoru, Əməkdar artist Mir İbrahim Həməzəyev xanımı, Naxçıvan MSSR əməkdar artisti Zəroş Həməzəyeva ilə birlikdə oraya göndərilir.

Naxçıvanda əsas tamaşaların əksəriyyətində baş rolların dublyorsuz ifaçıları olduqlarından, Həməzəyevlər həftədə-on gündən bir Naxçıvana qayıdıb bir neçə gün tamaşalarda çıxış edərək, gecə qatarı ilə yenidən Füzuliyə yola düşürdülər.

1950-ci ildən onlar doğma Naxçıvan teatrında oturaq fəaliyyətlərini bərpa edirlər. Sənətsevərlər Həməzəyevlərin çıxış etdikləri tamaşalara daha çox gəlir və xüsusi rəğbət bəsləyirdilər. Onların ifasında Nəbi – Həcər, Vaqif – Xuraman, Fərhad – Şirin, Nizami – Afaq, Aydın – Gültəkin, Yaşar – Yaqt, Elxan – Solmaz, Şeyx Sənan – Xumar, Otello – Dezdemonə, Don Sanço – Esterelya, Tərhan – Sevinc, Qayacan – İsmət duetləri cəlbədicə təsirə malik olub, böyük maraq doğuraraq sürəkli alqışlanırdı.

Maraqlıdır ki, Zəroş Həməzəyeva “Vaqif” dramında ki Xuraman obrazını nə az-nə çox, düz 7 Vaqiflə ifa edib: İbrahim Həməzəyev, İsa Musayev, Ələsgər Ələkbərov, İsmayıl Dağıstanlı, Kazım Ziya, Həsənağa Salayev və Füzuli teatrından Mürşüd Həşimli ilə tərəfdaş olub.

Zəroş Həməzəyevanın yaradıcılıq bioqrafiyasını bəzəyən daha bir obrazı isə Məhsətidir. Adından görün-düyü kimi, Məhsəti Gəncəvinin həyatından bəhs edən bu mənşəm dramın müəllifi Kəmalə Ağayevadır. Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrının yeni binasında pərdələrin ilk açılışı da 1964-cü il oktyabrın 24-də məhz “Məhsəti” tamaşasının premyerası ilə olub. Çoxsaylı tamaşaçıların istəkləri nəzərə alınaraq, “Məhsəti”nin 5 gün ard-arda oynanılıb. Bu böyük uğurun əldə olunmasında quruluşçu rejissor B.Qələndərlinin, quruluşçu rəssam M.Qasimovun, bəstəkar M.Ələkbərovun, xüsusən də Məhsətinin – Zəroş Həməzəyevanın danılmaz xidmətləri olub.

1965-ci il iyun ayının 14-dən 21-dək “Bakıda Naxçıvan MSSR mədəniyyət həftəsi” keçirildi. Naxçıvan Teatrı üç tamaşa ilə – “Odlu diyar” (H.Razi), “Sahil əməliyyatı” (C.Əmirov, İ.Həməzəyev) və “Məhsəti” ilə muxtar respublika incəsənətini təmsil edirdi. Azərbaycan SSR əməkdar artisti Zəroş Həməzəyeva hər üç tamaşada baş və əsas rollarda iştirak edirdi.

Zəroş Həməzəyevanın ustalıqla canlandığı obrazlar qalereyasında təkə klassik və müasir milli dramaturgiyamızın parlaq obrazları deyil, eyni zamanda, dünya, Qərbi Avropa, rus və sovet dramaturqlarının da qəhrəmanlarına rast gəlinir. Onun böyük şövlə ifa etdiyi Dezdemonə (V.Şekspir “Otello”), Esterelya (Lope de Vega “Sevilya ulduzu”), Kruçinina (A.Ostrovski “Günahsız müqəssirlər”), Aqafya (N.Qoqol “Evlənmə”), Cessi (K.Simonov “Rus məsələsi”), Serafima (S.Mixalkov “Xərçənglər”), Zina (V.Şkvarkin “Özgə uşağı”), Nənə (N.Dumbadze “Mən, nənəm, İliko və İllarion”), Fərxundə (N.Hikmət “Bayramın birinci günü”) bu gün də həmin obrazların canlı ifasını görmüş yaşlı və orta nəsil tamaşaçıların yaddaşında yaşamaqdadır.

1970-ci ildə Naxçıvan Teatrı məşhur İtaliya dramaturqu Karlo Qoldoninin “Mehmanxana sahibəsi” əsərində artıq Zəroş xanım oğlu ilə oynayıb. Tamaşada

bir-birini dəlicəsinə sevən sahibə Mirandalena və onun xidmətçisi Fabrisio rollarını ana-oğula – xalq artisti (1967) Zəroş Həməzəyeva və gənc aktyor Nizami Həməzəyev (sonralar respublikanın əməkdar incəsənət xadimi) məharətlə ifa edirlər.

Daim yaradıcılıq axtarışlarında olan Zəroş Həməzəyeva təkə lirik, romantik, dramatik və faciəvi rolların mahir ustası deyil, həmçinin komik obrazların da öhdəsindən bacarıqla gələn bir səhnə ustası idi.

O, kinoya da çəkilib. “Azərbaycanfilm” Kinostudiyasının 1986-cı ildə istehsal etdiyi “Yay günlərinin xəzan yarpaqları” adlı filmə xalçaçı Səməngül rolunu ustalıqla oynayıb. Televiziya da isə onun haqqında “Ömrün zirvəsi”, “Nəhrəmli qız” adlı sənədli filmlər ərsəyə gətirilib.

Zəroş xanım Həməzəyevanın 75 illik yubileyi münasibətilə ulu öndər Heydər Əliyev 2000-ci ildə sənətkara təbrik məktubu göndərüb. Müqtədir sənətkar, Xalq artisti, “Şöhrət” ordenli (2000), Prezident təqaüddçüsü (2000) Zəroş Həməzəyeva 2004-cü il iyul ayının 7-də, Bakıda vəfat edib, İkinci Fəxri Xiyabanda dəfn olunub. Bakıda ki mənzilinin binasına xatirə lövhəsi vurulub, Naxçıvan şəhərində adına küçə var.

Ələkbər QASIMOV,
AMEA Naxçıvan Bölməsinin aparıcı elmi işçisi,
dosent, Teatr Xadimləri İttifaqının üzvü